

**DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUTU KSIĄŻKI
W LATACH 2016-2023
RAPORT**

Szanowni Państwo,

obejmując w 2016 r. stanowiska dyrektora i dyrektora ds. programowych w Instytucie Książki, narodowej instytucji kultury podległej Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego, mieliśmy pełną świadomość tego, z jak trudnym zadaniem przyjdzie nam się mierzyć.

Spadające z roku na rok statystyki dotyczące poziomu czytelnictwa w kraju, będące m.in. wynikiem braku atrakcyjnych projektów proczytelniczych realizowanych na poziomie ogólnopolskim, które wychodziłyby poza grupy i tak zainteresowane książką; brak kompleksowych programów bookstartowych, które są powszechną w krajach zachodnich praktyką wzbudzania w dzieciach miłości do książek; jednostronny i niereprezentatywny dobór pisarzy promowanych za granicą przy jednocześnie niewielkiej liczbie książek polskich autorów wydawanych na najważniejszych zagranicznych rynkach – to wszystko, połączone z nieefektywną strukturą całej instytucji oraz wieloletnimi zaniedbaniami w obszarze zarządzania, czyniło misję powierzoną nam przez Ministra Kultury prof. Piotra Glińskiego wyjątkowo wymagającym zadaniem.

Po niemal ośmiu latach pracy możemy jednak stwierdzić, że we wszystkich wymienionych powyżej obszarach wprowadziliśmy w życie szereg rozwiązań, które pozwoliły skutecznie realizować podstawowy cel istnienia Instytutu Książki – „promocję polskiego piśmiennictwa, w tym literatury i jej dziedzictwa, języka, książki i edytorstwa w kraju i za granicą oraz promocję czytelnictwa w kraju”.

W tym czasie zainicjowaliśmy kilkanaście nowych programów i projektów, które były systematycznie ewaluowane i rozwijane. Szerokie omówienie tych działań znajdzie Państwo poniżej, ale przywołajmy tutaj niektóre z nich.

Stworzyliśmy wielopłaszczyznowy projekt „Mała książka – wielki człowiek” będący największym projektem bookstartowym w Europie i jednocześnie wielką kampanią społeczną, dzięki której do dzieci trafiło ponad 5 milionów książek.

Wdrożyliśmy program „Certyfikat dla małych księgarń” ratujący ostatnie kameralne księgarnie przed zamknięciem, dzięki któremu wsparliśmy ponad 300 podmiotów.

Zorganizowaliśmy polską prezentację w roli gościa honorowego na największych imprezach targowych na świecie – w Londynie, Abu Dhabi, Tajpej i Madrycie, pracujemy już także koncepcyjnie i organizacyjnie nad kolejnymi wydarzeniami tego typu.

Wprowadziliśmy w życie projekt „Polska Półka”, pierwszy w historii Instytutu program skierowany do zagranicznych bibliotek. Dzięki niemu literatura polska oraz literatura o Polsce w przekładach na języki obce zagościła w większym wymiarze w bibliotekach w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych i Ukrainie.

Co więcej, wszystkie te przedsięwzięcia, które zostały zainicjowane przez naszych poprzedników i przynosiły dobre efekty, były przez nas kontynuowane i rozwijane. Zamknęliśmy jedynie dwa z nich. Jednym z nich było całkowicie nieefektywne „Udostępnianie piśmiennictwa”, drugim natomiast obarczony wadami prawnymi projekt „Polska Akademia Księgarstwa”.

Staraliśmy się, aby stare i nowe projekty i programy uzupełniały się wzajemnie, tworząc przemyślany i spójny system naczyń połączonych. Tym samym kłamstwem są regularnie pojawiające się w mediach tezy jakoby Instytut Książki przed 2016 rokiem rozwijał się, a po 2016 roku stał się instytucją

o marginalnym znaczeniu. Jest dokładnie odwrotnie, czego niniejsze opracowanie jest najlepszym dowodem.

Aby uzmysłwić sobie, jak znacząca zmiana nastąpiła w ostatnich latach, warto porównać budżet Instytutu z roku 2015 i 2022.

Budżet wydatków bieżących w 2015 roku – 20 205 000 zł

Budżet wydatków bieżących w 2022 roku – 46 228 000 zł

Jest to wzrost o kwotę 26 023 000 zł, czyli ponad 120%.

Lata 2016-2023 były dla Instytutu Książki czasem profesjonalizacji w wielu obszarach, co pociągało za sobą również istotne zmiany w strukturze samej instytucji umożliwiające rzetelną i efektywną pracę, w tym:

- powołanie Działu Analiz i Projektów Specjalnych, do którego zadań należy prowadzenie projektów badawczych i analiz oraz upowszechnianie ich wyników, a także monitoring potrzeb działalności bibliotecznej, księgarskiej i wydawniczej w Polsce oraz prowadzenie programów dotacyjnych własnych IK,*
- powołanie Działu Komunikacji i Promocji zajmującego się wsparciem pozostałych działów IK w zakresie promocji prowadzonych przez nich działań, a także prowadzeniem strony internetowej oraz mediów społecznościowych IK, wizerunkiem i obecnością IK w przestrzeni medialnej oraz koordynacją spraw dotyczących PR,*
- powołanie Działu Personalnego, który oprócz spraw kadrowych zajmuje się szkoleniami pracowników i rekrutacją nowych specjalistów do pracy w IK.*

Wymogi nowoczesnego zarządzania, konieczność wdrożenia przepisów krajowych i unijnych, a także zaniedbania odziedziczone po poprzednikach wymusiły także konieczność rozbudowy Działu Administracyjnego. Dzięki temu możliwe było uporządkowanie i właściwe prowadzenie Archiwum Zakładowego oraz magazynu materiałów promocyjnych, wdrożenie nowego systemu zabezpieczenia budynków IK, a także opracowanie projektu rozbudowy krakowskiej siedziby IK. Dział Administracyjny odpowiadał również za wdrożenie systemu EZD umożliwiającego elektroniczny obieg dokumentacji oraz wprowadzenie kolejnych elementów będącej standardem w wielu jednostkach tzw. kontroli zarządczej.

Mimo wielu nowych oraz kontynuacji i rozwoju większości dotychczasowych działań liczba pracowników IK nie zwiększyła się w sposób diametralny, co jest wynikiem lepszej efektywności i dowodem na profesjonalne zarządzanie zasobami kadrowymi. W omawianym okresie liczba etatów wzrosła ze 109 osób zajmujących 95,75 etatu (stan z 31.12.2015) do 129 osób zajmujących 118,15 etatu (stan na 1.11.2023). Jest to wzrost o 20 osób, a w przeliczeniu na etaty o 21,4 etatu.

W tym czasie Instytut powiększył również bazę materialną. W 2018 roku IK zakupił i wyremontował mieszkanie zmarłego w 2015 r. Tadeusza Konwickiego, które od 2019 roku zostało włączone w program rezydencjalny Kolegium Tłumaczy, natomiast w 2018 roku na zlecenie Instytutu zostały odrestaurowane lokale w budynku przy ul. Foksal 17 w Warszawie (zakupione w roku 2015), dzięki

czemu warszawskie biuro IK mogło przenieść się z Pałacu Kultury i Nauki do nowej, funkcjonalnej siedziby.

Poniższe omówienie działalności IK ma na celu przedstawienie osiągnięć naszej Instytucji w ostatnich latach. Liczymy na to, iż lektura niniejszego dokumentu pozwoli nie tylko na lepsze zrozumienie tego, czym IK się zajmuje, lecz także przyczyni się do zaniechania rozpowszechniania nieprawdziwych informacji na temat Instytutu Książki.

Z wyrazami szacunku

Dariusz Jaworski – Dyrektor

Krzysztof Koehler – Zastępca Dyrektora

DZIAŁANIA W KRAJU

Synergia działań i wsparcie podmiotów, dla których książka jest dobrem nadrzędnym.

Odpowiadając na niski poziom czytelnictwa w Polsce, Instytut Książki podjął przemyślane i długofalowe działania adresowane do różnych grup społecznych, wspierając przy tym każdego rodzaju podmioty, dla których książka jest sprawą najwyższej wagi – od bibliotek, przez księgarnie, po wydawnictwa.

W celu poprawy wskaźników czytelnictwa IK podjął również współpracę ze szpitalami położniczymi, przedszkolami i szkołami, a także wieloma fundacjami i stowarzyszeniami promującymi czytanie. Instytut był również obecny na licznych festiwalach i targach książki, przygotowywał szereg cykli programów telewizyjnych i audycji radiowych. Działania Instytutu Książki miały zatem charakter synergiczny – wsparcie dla bibliotek, księgarń czy wydawnictw szło bowiem w parze z promocją czytelnictwa w różnych grupach wiekowych, od najmłodszych, przez licealistów, po osoby dorosłe (ze szczególnym naciskiem na rodziców).

Opisane poniżej projekty łączą się i uzupełniają, dlatego też niektóre z nich zostały przywołane w dwóch sekcjach. Wszystkie one przyczyniły się do zatrzymania trendu spadku czytelnictwa, który utrzymywał się od lat, a także do zauważalnego odwrócenia tego trendu w latach 2017-2020. Niestety, ogólnoswiatowa pandemia i jej negatywne konsekwencje nie pozwoliły się temu zjawisku utrwalić. Obserwowany w ostatnim badaniu Biblioteki Narodowej wzrost popularności czytania książek wśród nastolatków w połączeniu z działaniami IK, w tym szczególnie tymi bookstartowymi, każe jednak z optymizmem patrzeć w przyszłość. Wychowujemy nowe pokolenia czytelników, które od dziecka obcuje z książką.

1. DZIAŁANIA NA RZECZ PROMOCJI LITERATURY I CZYTELNICTWA

Mała książka – wielki człowiek – nowy projekt na rzecz czytelnictwa dzieci

Czytanie zbliża. Przełomowe przedsięwzięcie bookstartowe – ponad 5 milionów książek dla dzieci i rodziców.

Projekt „Mała książka – wielki człowiek” jest unikatowym przedsięwzięciem na skalę europejską. Prace koncepcyjne dotyczące jego realizacji trwały od 2016 r., a w 2017 r. został on oficjalnie zainicjowany. Przedsięwzięcie to obejmuje działania bookstartowe oraz promocyjne i kierowane jest do dzieci w wieku 0-9 lat. Celem projektu jest bezpośrednio kształtowanie nowego pokolenia czytelników dzięki zaangażowaniu rodziców i opiekunów, a także placówek i instytucji: szpitali położniczych, przedszkoli, bibliotek i szkół.

Punktem wyjścia i zarazem fundamentem programu jest opracowanie i druk książek dla dzieci w trzech grupach wiekowych, które są atrakcyjne zarówno pod względem treści, jak i formy wydania. Pozycje te są bezpłatnie przekazywane w postaci specjalnych Wyprawek Czytelniczych. W skład każdej Wyprawki wchodzi również broszura dla rodziców przybliżająca korzyści ze wspólnej lektury, co pozwala także pokazać czytanie jako jedno z narzędzi budowania silnej więzi między dziećmi i rodzicami, a przede wszystkim jako wspólną rozrywkę dla całej rodziny.

a) W 2017 r. Instytut wydał pierwszą książkę pt. „Pierwsze wiersze dla...” zawierającą klasyczne wiersze dla dzieci z doskonałymi ilustracjami Ewy Kozyry-Pawlak i Pawła Pawlaka. W 2021 r. tę książkę zastąpiła antologia pt. „Mama, tata i ja! Hop-la-la!” zilustrowaną przez znakomitą artystkę Elżbietę Wasiuczyńską. **Corocznie Wyprawki otrzymuje około 290 tys. narodzonych dzieci w około 320 szpitalach położniczych w całym kraju.**

b) Od 2019 r. Wyprawki Czytelnicze dostają również dzieci w wieku przedszkolnym (4-6 lat), które odwiedzają z rodzicami bibliotekę publiczną uczestniczącą w programie. W 2022 roku książkę-antologię „Pierwsze czytanki dla...” z dziełami nestora polskiej ilustracji Józefa Wilkonja zastąpiła autorska książka pt. „Krasnal w Krzywej Czapce” cenionego autora Wojciecha Widłaka (z ilustracjami Aleksandry Krzanowskiej). **Corocznie Wyprawki otrzymuje ok. 200 tys. przedszkolaków w ponad 6 770 bibliotekach publicznych w całej Polsce.**

c) Trzeci etap projektu, skierowany do każdego ucznia pierwszej klasy szkoły podstawowej, rozpoczęto w 2020 roku. W 2023 roku książkę pt. „Pierwsze abecadło” (antologia tekstów z ilustracjami uznanej na świecie Iwony Chmielewskiej) zastąpiła książka bestsellerowej autorki Justyny Bednarek z pięknymi ilustracjami Emilii Dziubak pt. „Wnuczka antykwariusza”. **Corocznie Wyprawki otrzymuje ponad 300 tys. dzieci w ponad 13 tys. szkół podstawowych w całej Polsce.**

Uzupełnieniem projektu jest kampania społeczna prowadzona w mediach tradycyjnych i internecie oraz m.in. poprzez cykle warsztatów czytelniczych w szkołach i bibliotekach, udział w konferencjach branżowych, festiwalach literackich i nieliterackich. IK angażuje do kampanii popularne osobowości medialne, które pełnią rolę ambasadorów, korzysta ze wsparcia influencerów, przygotowuje spoty

telewizyjne, radiowe i cykle virali, promuje projekt w programach telewizyjnych, zamawia artykuły prasowe, przygotowuje podcasty, prowadzi popularne profile w mediach społecznościowych.

Ambasadorami kampanii „Mała książka – wielki człowiek” byli: Joanna Koroniewska, Maciej Dowbor, Tamara Arciuch, Bartłomiej Kasprzykowski, Marta Żmuda Trzebiatowska, Kamil Kula, Emilia Komarnicka-Klynstra, Redbad Klynstra-Komarnicki, Przemysław Stippa.

Do końca 2023 roku łączna liczba przekazanych Wyprawek Czytelniczych przekroczy 5 mln egzemplarzy.

Mała Książka – Wielki Człowiek to największy pod względem skali działania oraz poziomu zaangażowania publicznych środków finansowych projekt bookstartowy w Europie i jeden z największych tego typu na świecie.

Kampania „Mała książka – wielki człowiek” była wielokrotnie nagradzana, pracownicy IK zaś regularnie biorą udział w konferencjach branżowych za granicą, gdzie przybliżają efekty projektu i dzielą się swoim doświadczeniem.

W 2024 roku Instytut Książki planuje podjąć współpracę z instytucjami i organizacjami polonijnymi, aby w perspektywie czasu projekt dotarł także do polskich dzieci mieszkających poza granicami kraju.

Od 2017 r. na projekt przeznaczono 66 mln zł ze środków budżetu państwa.

Upoluj swoją książkę – nowy projekt na rzecz czytelnictwa młodzieży

Nie tylko dla dzieci i rodziców – promocja czytelnictwa wśród uczniów szkół średnich.

W latach 2017-2022 Instytut Książki we współpracy z Krakowskim Biurem Festiwalowym oraz platformą ebookową Woblink prowadził ogólnopolską akcję „Upoluj swoją książkę”, która była częścią projektu Czytaj PL.

Kolejne edycje projektu przypadały na listopad, dzięki czemu stanowiły uzupełnienie działań realizowanych w ramach kampanii „Mała książka – wielki człowiek”.

W inicjatywie kierowanej do uczniów szkół średnich brały corocznie udział setki placówek, które bezpłatnie otrzymywały plakaty i ulotki. Dzięki zamieszczonym na nich QR-kodom uczniowie mogli pobrać bezpłatną aplikację i zyskać darmowy dostęp do kilkunastu bestsellerowych tytułów.

Ambasadorami akcji w szkołach i poza ich murami stawali się sami uczniowie, którzy dzięki koszulkom z QR-kodem zachęcali swoich kolegów do pobierania i czytania książek. Projektowi towarzyszyły konkursy i działania promocyjne zarówno w przestrzeni miejskiej, jak i w internecie. Akcja była również szeroko promowana w mediach społecznościowych dzięki popularnym influencerom. Każda edycja przynosiła dziesiątki tysięcy pobrań książek dostępnych w akcji.

Ostatnie badania czytelnictwa Biblioteki Narodowej wskazujące na wzrost odsetka nastolatków deklarujących regularne sięganie po książki przyczyniły się do tego, że w 2023 r. Instytut zawiesił realizację tego projektu na rzecz rozwoju działań pilniejszych, skierowanych do grup, w których

poziom czytelnictwa jest szczególnie niski: chłopców uczęszczających do starszych klas szkoły podstawowej oraz osób po 60. roku życia.

W latach 2017-2022 łącznie przeznaczono na projekt 1 377 000,00 zł.

Co roku w akcji brało udział około 1 000 szkół średnich, w których około 1000 uczniów odgrywało rolę ambasadorów.

Z książką na stadionach – nowy projekt na rzecz czytelnictwa młodzieży

Przeciwdziałać kryzysowi. Czytelnictwo wśród chłopców.

Odływ czytelników w wypadku chłopców następuje w wieku 10-15 lat, czyli w starszych klasach szkoły podstawowej i na początku nauki w szkole średniej. Badania pokazują, że to właśnie w tym wieku różnica w czytelnictwie chłopców i dziewczynek staje się wyraźna.

Instytut Książki chce przeciwdziałać tej tendencji, której dalekosiężnym efektem jest późniejsze tzw. „nieczytanie mężczyzn”, poprzez trafianie z promocją książki i czytelnictwa tam, gdzie wielu chłopców spędza wolny czas – w szkołkach piłkarskich i na stadionach. „Z książką na stadionach” to projekt, który ma łączyć sport i książkę, promocję aktywności fizycznej z promocją czytelnictwa.

Wstępna koncepcja projektu była opracowana już w roku 2021, projekt jednak nie otrzymał wówczas finansowania.

Środki na realizację projektu zostały przyznane przez MKiDN w dotacji celowej na rok 2024 w kwocie 150 000,00 zł.

Projekt senioralny – nowy projekt na rzecz czytelnictwa seniorów

Seniorzy niewiele czytają. Konieczność projektu czytelniczego skierowanego do osób starszych.

W związku z postępującym starzeniem się naszego społeczeństwa za kilka lat liczba ludności w wieku co najmniej 60 lat sięgnie poziomu 10 mln. To duże wyzwanie również w kontekście promocji czytelnictwa, ponieważ jak dowodzą badania Biblioteki Narodowej, odsetek osób deklarujących lekturę przynajmniej jednej książki w ciągu roku w tej grupie wiekowej jest niski.

W związku z tym w 2023 roku Instytut Książki rozpoczął przygotowania do wdrożenia nowego projektu. Jego celem będzie poprawa stanu czytelnictwa wśród seniorów oraz ułatwienie dostępu do książek w tej grupie wiekowej. W kwietniu br. IK przeprowadził ankietę na ten temat wśród bibliotek publicznych, w której odpowiedzi udzieliło 515 bibliotek głównych z całego kraju.

W maju br. podczas Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie odbyło się zorganizowane przez IK spotkanie „Czytanie bez metryki – dyskusja o roli książki w życiu osób po 60. roku życia”. Jego rozwinieciem była październikowa debata ekspertów, w której udział wzięli przedstawiciele różnych instytucji działających na rzecz seniorów – Uniwersytetów Trzeciego Wieku, mediów, domów pomocy społecznej, instytucji samorządowych i instytucji kultury (w tym bibliotek i domów kultury).

Stworzenie tak szerokiej koalicji pozwoli przygotować skuteczny projekt senioralny, dzięki któremu osoby starsze częściej zaczną sięgać po książki.

Dyskusyjne Kluby Książki – projekt kontynuowany i rozwijany

Każdy może czerpać przyjemność z lektury.

Projekt Dyskusyjnych Klubów Książki został zainicjowany w 2007 r. Od tamtej pory IK stale go prowadzi i rozwija. Programowi przyświeca założenie, że potrzebne są miejsca, w których można swobodnie rozmawiać o wspólnych lekturach i czytelniczych przyjemnościach, a literatura to przestrzeń dialogu, który nie powinien ograniczać się jedynie do grona specjalistów. Dlatego też klubowicze DKK należą do wszystkich grup wiekowych i społecznych, mieszkają zarówno w wielkich miastach, jak i małych wsiach. Tym, co łączy tę zróżnicowaną społeczność, jest czerpanie przyjemności z czytania i rozmów na temat literatury.

W latach 2016-2023 Instytut Książki rozwijał projekt, inicjując szereg nowych przedsięwzięć. Zorganizowane zostały regularne spotkania koordynatorów wojewódzkich projektu poświęcone jego rozwojowi, a także zlot i dwa ogólnopolskie szkolenia dla moderatorów klubów. IK przygotował i wyemitował film dokumentalny o projekcie pt. „Republika czytających ludzi”, a także prowadził działania promocyjne w internecie i mediach tradycyjnych związane z 15-leciem istnienia projektu. Opracowano ogólnopolską mapę klubów i przygotowywano kwartalny newsletter polecający nowości książkowe polskich autorów dla klubowiczów. Program został także zmodyfikowany, aby poszerzyć katalog kosztów kwalifikowanych i podnieść wynagrodzenia koordynatorów wojewódzkich projektu.

Łączna kwota dotacji Instytutu Książki na rzecz realizacji projektu dla bibliotek wojewódzkich w latach 2016-2023 r.: 15 026 000,00 zł.

Aktualna liczba klubów: 1904 (645 klubów dla dzieci i młodzieży oraz 1259 klubów dla dorosłych).

Liczba klubów w porównaniu z końcem 2015 r. wzrosła o 492 kluby, a klubowiczów o 6 390 osób.

Program Ministra KiDN – Promocja czytelnictwa – projekt kontynuowany i rozwijany

Celem programu jest wspieranie wartościowych form promowania czytelnictwa, zarówno poprzez dofinansowywanie innowacyjnych szeroko zakrojonych programów promujących powszechne praktyki czytelnicze, jak i poprzez wsparcie dla przedsięwzięć promujących najbardziej znaczące zjawiska literatury współczesnej.

W roku 2016 nastąpiło przemodelowanie założeń programu.

W roku 2015 budżet programu wynosił 5 000 000 zł. W 2022 roku – 6 050 000 zł. W latach 2016-2022 złożono 3844 wnioski, a dofinansowano 917 z nich.

Program Ministra KiDN – Literatura – projekt kontynuowany i rozwijany

Strategicznym celem programu jest podnoszenie poziomu świadomości literackiej i uzupełnienie rynku wydawniczego poprzez dofinansowywanie wartościowych, niekomercyjnych publikacji literatury polskiej i światowej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieł mierzących się z zadaniem utrwalenia tożsamości kulturowej i narodowej poprzez odniesienie się do ważnych dla polskiej kultury rocznic, jubileuszy czy wydarzeń historycznych. W programie szczególnie uwzględnia się debiuty pisarskie, czyli pierwsze publikacje w formie książkowej (drukowanej lub w formie e-booka) autorów piszących w języku polskim, oraz twórczość adresowaną do dzieci i młodzieży.

W roku 2016 nastąpiło przemodelowanie założeń programu.

W roku 2015 budżet programu Literatura wynosił 3 500 000 zł. W roku 2022 – 4 025 000 zł. W latach 2016–2022 złożono 2592 wnioski, dofinansowano 1200 z nich, głównie projekty wydawców.

Udział w festiwalach i targach książki – projekt kontynuowany i rozwijany

Promocja przez wyjście do czytelnika.

a) Festiwale

W latach 2016-2023 Instytut Książki regularnie pojawiał się na festiwalach literackich i nieliterackich, organizując w ich ramach spotkania, debaty, wystawy, biblioteki festiwalowe, specjalne strefy dziecka, warsztaty i animacje dla dzieci.

IK współpracował m.in. z Festiwalem Ars Cameralis, Festiwalem Enter Enea, Big Book Festiwalem, Literackim Sopotem, Festiwalem Schulza, Festiwalem Conrada, Malta Festiwalem, Festiwalem Open'er, Festiwalem T-Mobile Nowe Horyzonty, Off Festiwalem, Festiwalem w Jarocinie, Polconem, Festiwalem Biegowym w Krynicy Zdroju, Festiwalem Poezji w Sopocie, Festiwalem Ojce i Działki, Festiwalem w Rabce, Zakopiańskim Festiwalem Literackim, Międzynarodowym Festiwalem Opowiadania, Festiwalem Literatury dla Dzieci, Festiwalem Kryminału Retro w Gostyniu, Festiwalem Niepodległa.

Instytut Książki organizował i współorganizował również własne festiwale, w tym Festiwal Rymkiewiczowski oraz Festiwal „Literatura buduje świat”.

Pierwsza edycja Festiwalu Rymkiewiczowskiego odbyła się w 2023 r. Przedsięwzięcie w założeniu będzie miało charakter cykliczny (coroczne edycje), sieciowy (w jego zakres wejdą wydarzenia z różnych dziedzin sztuki i nauk humanistycznych), otwarty (zakładający czynny udział różnorodnej publiczności) i międzynarodowy (dzięki obecności gości z zagranicy).

Tematy poszczególnych edycji będą zaczerpnięte z twórczości autora „Zachodu słońca w Milanówku”, Festiwal nie będzie jednak skupiać się wyłącznie na twórczości pisarza, która stanowić ma przede wszystkim punkt wyjścia do przeżywania i aktualizowania obecnych w niej wątków. W ramach pierwszej edycji imprezy przygotowane zostały m.in. debaty, spotkania eksperckie, wykłady, warsztaty filozoficzne, wokalne, aktorskie i komiksowe związane z tematem przewodnim, spektakle teatralne, wystawy, sesje popularnonaukowe, konkurs dla młodzieży, koncerty i wydarzenia specjalne. Dzięki skali i problematyce było to jedno z najciekawszych tego typu przedsięwzięć w Polsce.

W latach 2022-2023 Instytut zorganizował także dwie edycje festiwalu „Literatura buduje świat” w ramach Forum Ekonomicznego w Karpaczu przygotowanego corocznie przez Fundację Instytut Studiów Wschodnich, starając się przybliżyć ważne tematy współczesnej literatury i myśli filozoficznej liderom politycznym, gospodarczym i społecznym.

b) Targi

Wsparcie wydawnictw niszowych i regionalnych.

Podobnie jak w przypadku festiwali, w latach 2016-2023 Instytut Książki regularnie pojawiał się na najważniejszych targach książki – w Warszawie i w Krakowie.

Instytut Książki w ramach imprez targowych wspierał przede wszystkim małe oficyny wydawnicze. Stoisko małych wydawców organizowała Polska Izba Książki na zlecenie IK dzięki środkom finansowym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawowym celem organizacji stoisk kolektywnych była promocja biblioróżnorodności przy pomocy prezentacji wartościowych publikacji małych oficyn wydawniczych o niskich budżetach promocyjnych. Istnienie tych podmiotów zapewnia różnorodność oferty wydawniczej i dostępność do ambitnych publikacji wysokiej jakości, które często nie trafiają do szerszego grona odbiorców.

W 2023 r. Instytut na Targach Książki w Krakowie przygotował także specjalne Stoisko Wydawców Regionalnych. Wzięły w nim udział wydawnictwa z całej Polski: Wydawnictwo Poznania, Wydawnictwo Paśny Buriat, Wydawnictwo Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego oraz Muzeum Kaszubski Park Etnograficzny. Zaprezentowane zostały wybrane książki i albumy wydane m.in. przez Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, Wydawnictwo Region z Gdyni czy Nadbałtyckie Centrum Kultur. Łącznie na Stoisku Wydawców Regionalnych dostępnych było kilkaset tytułów.

Oprócz wspomnianych stoisk na targach książki prezentowano również czasopisma patronackie i inne wydawnictwa Instytutu, a także organizowano debaty, spotkania, warsztaty i animacje dla dzieci.

Instytut wspierał również organizację Targów Wydawców Katolickich oraz Targów Książki Historycznej.

Programy telewizyjne, radiowe, cykle internetowe – projekt kontynuowany i rozwijany

Promocja przez wyjście do widza i słuchacza.

W latach 2016-2023 Instytut współpracował także z największymi nadawcami medialnymi i dofinansowywał przygotowanie programów promujących literaturę i czytelnictwo, trafiając dzięki temu do szerokiego grona odbiorców, którzy na co dzień rzadko obcują z książką.

Programy telewizyjne:

- „Xięgarnia” (TVN 24, 11 odcinków),
- „Spis treści” (Polsat, 11 odcinków),
- „Książki na...” (TVP 2, 45 odcinków),
- „Dachy Krakowa, czyli literatura jest rozmową” (TVP 2 / TVP 3, 21 odcinków),

- „Wiersz codzienny" (TVP 2, 18 odcinków),
- „Myślnik program z książką w roli głównej" (TVP 2, 9 odcinków),
- „Cafe książka" w ramach programu „Lajk" i „Pytanie na śniadanie" (TVP 2, 16 odcinków),
- „Spis treści" (Polsat, 16 odcinków).

Programy radiowe:

- „Książka na Cztery Pory Roku" (Program 1 PR, 84 audycje),
- „Tydzień z poetą" (Program 1 PR, 213 audycji),
- „Książka na Cztery Pory Roku nie tylko dzieci" (Program 1 PR, 84 audycje),
- „Trójkowy Znak Jakości" (Program 3 PR, 28 audycji),
- „Z najwyższej półki" (Program 3 PR, 18 audycji),
- „Do południa" (Program 3 PR, 26 audycji),
- „Historie jak z książki" (Program 3 PR, 26 audycji),
- „Nie raz przeczytane" (Program 1 PR, 40 audycji),
- „Czytam, bo lubię" (Program 1 PR, 10 audycji),
- „Książki z historią" (Program 3 PR, 18 audycji),
- „Czarnoksiężnik" (Program 3 PR, 18 audycji),
- „Przodownicy lektury" (Program 3 PR, 18 audycji),
- „Trójkowy chuligan literacki" (Program 3 PR, 9 odcinków).

Cykle internetowe:

- „Nocny stolik" – cykl rozmów o czytaniu i literaturze z czołowymi postaciami polskiej kultury (95 wywiadów publikowanych na stronie IK),
- „Słowo od tłumacza" – cykl rozmów z najwybitniejszymi tłumaczami literatury polskiej (21 wywiadów publikowanych na stronie IK),
- „Z ekspertami o książkach" – cykl podcastów na temat czytania z dzieckiem (strona polskieradio.pl).

Program Ministra KiDN – Conrad 2017 – nowy projekt

Przedsięwzięciom promującym czytelnictwo towarzyszyły także projekty specjalne, honorujące polskie dziedzictwo kulturowe. Z okazji przypadającej 3 grudnia 2017 r. 160. rocznicy urodzin autora „Jądra ciemności" Sejm RP ustanowił rok 2017 Rokiem Josepha Conrada. Celem programu dotacyjnego Ministra KiDN obsługiwanego przez Instytut Książki była promocja dorobku twórczego i postaci Josepha Conrada Korzeniowskiego oraz działania na rzecz rozpowszechnienia świadomości związków pisarza z Polską, a poprzez to zwiększenie wiedzy o Polsce oraz Europie Środkowej i Wschodniej na świecie.

Do programu wpłynęło 89 wniosków. Dotacje otrzymało 28 podmiotów.

Budżet programu wynosił 3 450 000,00 zł.

Obchody Roku Romantyzmu 2022 – nowy projekt

W związku z obchodami Roku Romantyzmu Polskiego Instytut Książki zlecił stworzenie oryginalnej sztuki teatralnej pt. „Mickiewicz w Śmiełowie”, opowiadającej o mało znanym, a ważnym dla polskiej kultury epizodzie w biografii Mickiewicza, związanym z pobytem poety na ziemi wielkopolskiej.

Następnie sztuka została wystawiona w Teatrze Radiowym Programu III Polskiego Radia. W obsadzie słuchowiska znaleźli się: Jędrzej Hycnar, Karolina Gorczyca, Andrzej Mastalerz, Marcin Przybylski, Katarzyna Strączek, Adam Cywka, Krzysztof Stelmaszyk i Mateusz Kmiecik.

Twórcą spektaklu i reżyserem słuchowiska był Tomasz Man – uznany dramaturg, reżyser teatralny, autor adaptacji teatralnych i słuchowisk radiowych.

Udostępnienie piśmiennictwa – projekt zamknięty ze względu na nieefektywność

Projekt „Udostępnianie piśmiennictwa” był realizowany przez Instytut Książki w ramach „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2014–2020”. Jego podstawowym założeniem było nieodpłatne udostępnienie ważnych dzieł polskiego i światowego piśmiennictwa szerokiemu gronu odbiorców. W praktyce polegało to na tym, że Instytut wykupywał od autorów i ich spadkobierców prawa do dzieł literackich. Następnie dzieła objęte programem miały być dostępne za darmo w Cyfrowej Bibliotece Narodowej POLONA na podstawie otwartej licencji.

Niestety projekt nie przyniósł zakładanych efektów. Popularni autorzy i ich spadkobiercy nie chcieli pozbywać się na trwałe praw autorskich za jednorazowe honorarium, wydania na rynku komercyjnym przynoszą bowiem większe dochody. Projektem byli zainteresowani przede wszystkim autorzy i spadkobiercy autorów, których popularność przeminęła.

Statystyki nie pozostawiają wątpliwości co do tego, że zamknięcie projektu było decyzją słuszną. Łącznie w ciągu trzech lat udało się wykupić zaledwie kilkanaście tytułów, z których znaczna część znana jest wyłącznie filologom, a większość środków przeznaczanych na ten cel przez MKiDN była regularnie zwracana przez IK do resortu.

2.DZIAŁANIA NA RZECZ WSPARCIA BIBLIOTEK PUBLICZNYCH

Infrastruktura bibliotek w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa – projekt kontynuowany i rozwijany

Projekt ten, dziś już w ramach Narodowego Programu Czytelnictwa 2.0, stanowi kontynuację i rozwinięcie działań na rzecz infrastruktury bibliotek z lat 2011-2015. Przedsięwzięcie zostało zaplanowane z myślą o pełnym wykorzystaniu funkcji, jakie w życiu społeczności lokalnych mogą pełnić biblioteki publiczne tam, gdzie z uwagi na brak środków i instytucji trudniej animować życie kulturalne, czyli w gminach wiejskich, gminach miejsko-wiejskich oraz gminach miejskich do 100 tys. mieszkańców.

Instytut Książki dąży konsekwentnie do modernizacji bibliotek, aby stawały się otwartą dla wszystkich przestrzenią, miejscem zaufania społecznego i współpracy z innymi lokalnymi instytucjami i organizacjami. W placówki godne XXI-stulecia IK inwestuje rocznie dziesiątki milionów złotych w ramach „Infrastruktury Bibliotek”.

W ramach „Infrastruktury bibliotek” można ubiegać się o dofinansowanie budowy, przebudowy, rekonstrukcji, adaptacji lub modernizacja bibliotecznego obiektu wraz z jego wyposażeniem.

W latach 2016-2023 Instytut znacząco poszerzył także działania informacyjne i promocyjne na temat projektu m.in. poprzez uczestnictwo przedstawicieli IK w konferencjach i spotkaniach dla bibliotekarzy, prezentację założeń projektu w trakcie targów książki, seminariów i innych wydarzeń branżowych czy samorządowych, szkolenia dla wnioskodawców i beneficjentów programu, organizację konferencji eksperckich, a także przygotowanie relacji i fotoreportaży z bibliotek, które zakończyły swoje inwestycje. Dzięki tym działaniom wzrosła świadomość i wiedza na temat projektu wśród bibliotekarzy i samorządów wspierających inwestycje w biblioteczną infrastrukturę.

„Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek” w latach 2011-2015 to:

- 243 wyremontowane, wyposażone, wybudowane i zmodernizowane obiekty biblioteczne w całym kraju;
- budżet w wysokości 150 000 000 zł;
- dofinansowanie od 50 000 zł do 1 875 000 zł;
- głównie inwestycje o niewielkiej skali i kilka spektakularnych przemian bibliotek;

„Infrastruktura bibliotek” realizowana w latach 2016-2020 to:

- 220 bibliotek objętych wsparciem;

- budżet początkowy w wysokości 150 000 000 zł, zwiększony do 170 000 000 zł dzięki zaangażowaniu Ministra KiDN oraz IK;
- dofinansowanie od 50 000 zł do 2 000 000 zł;
- większa liczba inwestycji o dużej skali;
- dialog z bibliotekarzami i samorządowcami w sprawie zasad regulaminu czy zastrzeżeń do nakładanych zobowiązań, a także reagowanie na potrzebę zmian, m.in. premiowanie inwestycji w obiektach zabytkowych w latach 2019-2020.

„Infrastruktura bibliotek 2021-2025” to:

- budżet w wysokości aż 228 500 000 zł;
- dofinansowanie od 500 000 zł do 2 250 000 zł;
- możliwość realizacji modernizacji, budów, przebudów, adaptacji i rekonstrukcji bibliotek wraz z zakupem wyposażenia i zagospodarowaniem terenu wokół nich,
- utrzymujące się duże zainteresowanie wsparciem, które znacząco przekracza budżet priorytetu.

Jak widać, IK w omawianym okresie nie tylko starał się skutecznie o zwiększenie dofinansowania dla projektu, lecz także wprowadził szereg zmian, wychodząc naprzeciw postulatam samorządów i wnioskodawców oraz nowym wyzwaniom, które stają przed bibliotekami, pośród nich m.in.

- dodatkowa punktacja za wniesienie wkładu własnego wyższego od minimalnego, który wymagany jest regulaminem;
- wydłużenie okresu trwałości projektów do 10 lat – jako zabezpieczenie dobrze pojętego interesu beneficjenta-biblioteki;
- utrzymanie kryterium dotyczącego punktacji za działania w obiektach zabytkowych i poszerzenie go m.in. o obiekty znajdujące się w strefach ochrony konserwatorskiej czy na terenach parków kulturowych;
- rezygnacja z wpływu na ocenę wniosku ceny jednego metra kwadratowego inwestycji.

W latach 2016-2023 w ramach programu dofinansowano 272 podmioty na łączną kwotę: 279 785 776,00 zł.

Kraszewski. Komputery dla bibliotek – projekt kontynuowany i rozwijany

Biblioteki to nie tylko infrastruktura. Wzmocnienie działań synergicznych.

Celem programu „Kraszewski. Komputery dla bibliotek” jest zapewnienie zrównoważonego dostępu do technologii i wyrównanie szans mieszkańców miejscowości w gminach o najniższych dochodach poprzez wyposażenie tamtejszych bibliotek w nowoczesny sprzęt komputerowy. W ramach programu

można ubiegać się o dofinansowanie na zakup komputerów, oprogramowania i komputerowych urządzeń peryferyjnych.

W latach 2016-2023 wprowadzono szereg zmian do programu – ich celem było przede wszystkim doprecyzowanie regulaminu oraz poszerzenie katalogu sprzętu, o którego dofinansowanie mogą wnioskować biblioteki. Obecnie są to nie tylko komputery, drukarki czy skanery, ale również gogle i bieżnie wirtualnej rzeczywistości, czytniki e-booków, podłogi i stoły multimedialne, roboty edukacyjne, wizualizery, tablice multimedialne, urządzenia peryferyjne i oprogramowanie służące osobom ze szczególnymi potrzebami.

W latach 2016-2023 roku odbyło się siedem edycji programu „Kraszewski. Komputery dla bibliotek”.

W 2023 roku Instytut Książki przeprowadza jubileuszową, 10. edycję programu „Kraszewski. Komputery dla bibliotek”. W związku z tym przygotowany został projekt badawczy dotyczący sposobów wykorzystania nowoczesnych technologii w działalności bibliotek publicznych, który będzie realizowany pod koniec 2023 roku w Dziale Analiz i Projektów Specjalnych IK.

Łączna kwota dotacji IK w ramach programu „Kraszewski” dla bibliotek publicznych w latach 2016-2023: 17 461 000,00 zł.

Łączna liczba wspartych bibliotek: 760.

Program Ministra KiDN – Partnerstwo dla książki – nowy projekt

Biblioteki i księgarnie jako miejsca kulturotwórcze.

Strategiczne cele programu „Partnerstwo dla książki” to zarówno poprawa dostępu do książki we wszystkich formatach, jak i wzmocnienie kulturotwórczej roli księgarń i bibliotek.

IK wychodzi naprzeciw wymaganiom, jakie stawia przed bibliotekami i księgarniami współczesność, dlatego też w ramach programu „Partnerstwo dla książki” możliwe jest pozyskanie dofinansowania zadań obejmujących m.in: prowadzenie szkoleń bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach publicznych i prowadzenie działań animujących czytelnictwo w bibliotekach publicznych.

Biblioteki różnych szczebli stanowią ponad połowę beneficjentów programu.

W roku 2016 budżet programu Partnerstwo dla książki wynosił 4 500 000 zł. W roku 2022 – 4 875 000 zł. W latach 2016–2022 złożono 4021 wniosków, dofinansowanie otrzymały 1904 z nich, a liczba wnioskodawców w omawianym okresie podwoiła się (od 377 w 2016 do 788 w roku 2022), co świadczy o wielkim sukcesie programu.

Mała książka – wielki człowiek – nowy projekt

Projekt został szczegółowo opisany w poprzedniej sekcji, warto jednak zwrócić uwagę także na jego inny, synergiczny wymiar – mianowicie jego celem obok wychowania kolejnych pokoleń czytelników, jest również zachęta do regularnego odwiedzania bibliotek publicznych. „Mała książka...” pomaga

bowiem poszerzyć ofertę kulturalną i daje bibliotekarzom praktyczne, atrakcyjne narzędzia (w postaci Wyprawek Czytelniczych i materiałów promocyjnych), które służą zwiększeniu liczby użytkowników.

Z przeprowadzanych regularnie ankiet wśród bibliotek biorących udział w bibliotecznej odstonie projektu wynika, że:

- **ponad 70 % uczestników akcji to nowi czytelnicy, czyli dzieci, które zapisane zostały do biblioteki po raz pierwszy;**
- **około 40% wszystkich dzieci, które otrzymały Wyprawkę, odebrało dyplom (tzn. że odwiedziły one bibliotekę i wypożyczyły co najmniej dziesięć książek);**
- **88% bibliotekarzy ocenia ideę projektu bardzo dobrze, kolejne 10% dobrze i tylko 2% dostatecznie.**

Dyskusyjne Kluby Książki – projekt kontynuowany i rozwijany

Projekt został szczegółowo opisany w poprzedniej sekcji, należy jednak zwrócić uwagę, że jego pośrednimi beneficjentami są biblioteki publiczne, przy których działają kluby. Dzięki programowi zyskują one różnego rodzaju wsparcie, począwszy od szkoleń dla bibliotekarzy-moderatorów, przez finansowanie i dofinansowanie otwartych dla publiczności spotkań autorskich, aż po możliwość udziału w zjazdach, zlotach, konkursach i innych przedsięwzięciach realizowanych na rzecz klubów przez Instytut Książki i biblioteki wojewódzkie.

Program istotnie wzbogaca ofertę kulturalną bibliotek publicznych. Każdego roku odbywa się dzięki niemu kilkaset spotkań autorskich w placówkach na terenie całej Polski.

Program Ministra KiDN – Promocja czytelnictwa – projekt kontynuowany i rozwijany

Program został opisany w poprzedniej sekcji, trzeba jednak podkreślić, że biblioteki publiczne stanowią każdego roku ponad połowę jego beneficjentów.

Tylko w roku 2023 na ponad 150 przyznanych dotacji 82 trafiły do podmiotów będących samodzielnymi bibliotekami publicznymi na zadania mające na celu promocję czytelnictwa.

Odsetek ten będzie jeszcze wyższy, jeśli weźmie się pod uwagę domy i centra kultury funkcjonujące w ramach bibliotek.

Biblioteka Nowa – projekt kontynuowany i rozwijany

Bibliotekarze w poszukiwaniu innowacji.

Projekt Biblioteka Nowa, który został zainaugurowany w 2015 roku przez Instytutu Książki jako cykl seminariów eksperckich mających pomóc bibliotekarzom wypracować założenia i kierunki rozwoju polskich bibliotek publicznych na najbliższe lata tak, by uwzględnić m.in. postępującą cyfryzację, doczekał się w latach 2016-2019 kontynuacji, później zaś został włączony w zakres działań programu Infrastruktura Bibliotek.

Wcześniejszą formułę stacjonarnych konferencji przekształcono w bardziej atrakcyjne i efektywne zagraniczne wyjazdy studyjne dla bibliotekarzy.

W 2017 r. blisko 50 polskich bibliotekarzy odwiedziło najciekawsze, najlepiej funkcjonujące biblioteki na terenie Republiki Czeskiej, aby na własne oczy zobaczyć nowoczesne rozwiązania architektoniczne, dowiedzieć się, jak zarządzać nowoczesną przestrzenią biblioteczną, jak tworzyć i wdrażać ciekawe programy dla czytelników, jak docierać z książką do czytelników ze wszystkich grup wiekowych, a wreszcie jak doprowadzić do odrodzenia „sztuki czytania”. W 2019 r. 50 bibliotekarzy z całej Polski uczestniczyło w wizycie studyjnej w bibliotekach Austrii i Niemiec, gdzie przyjrzeni się obiektom w Wiedniu, Augsburgu, Stuttgarcie, Schwäbisch Hall, Norymberdze, Zwickau i Chociebużu.

W kolejnych latach zadania związane ze szkoleniem bibliotekarzy na temat rozwiązań architektonicznych, organizacyjnych i cyfrowych bibliotek włączono w zakres działań programu Infrastruktura Bibliotek, komponent dotyczący szkoleń bibliotekarzy został natomiast włączony w Program Ministra KiDN – Partnerstwo dla książki.

Analiza funkcjonowania bibliotek – nowy projekt

Nie tylko działania – także analiza i ewaluacja.

Celem prowadzonego przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek (AFB) jest systematyczna ocena funkcjonowania bibliotek publicznych, naukowych i pedagogicznych, oparta na analizie i porównaniach danych statystycznych oraz wskaźników funkcjonalności. Wskaźniki obliczane w AFB pozwalają na analizę zasobów, procesów i wyników działalności bibliotek oraz ich wzajemnych relacji, dając głębszy obraz funkcjonowania instytucji niż badania oparte tylko na danych statystycznych.

Publikowane w serwisie AFB analizy na poziomie krajowym umożliwiają globalną ocenę działalności bibliotek i zmiany zachodzące w ich funkcjonowaniu. W latach 2018-2023 Instytut Książki corocznie finansował prowadzenie projektu.

Ranking Bibliotek – projekt kontynuowany i rozwijany

Docenić biblioteki i bibliotekarzy.

W latach 2016-2021 Instytut Książki kontynuował projekt, którego celem było nagrodzenie najlepszych bibliotek publicznych i zarządzających nimi samorządów. Opracowana w 2011 r. formuła plebiscytu oparta na współpracy Instytutu Książki i dziennika „Rzeczpospolita” uległa jednak wyczerpaniu, o czym regularnie informowali Instytut sami bibliotekarze oraz eksperci zajmujący się funkcjonowaniem bibliotek.

Wsluchując się w te krytyczne głosy, Instytut rozpoczął działania zmierzające do udoskonalenia dotychczasowej formuły, w tym do rozbudowania rankingu o nowy – konkursowy – komponent.

W sierpniu 2022 r. odbyły się warsztaty poświęcone Rankingowi Bibliotek. Wraz z przedstawicielami środowiska bibliotekarskiego IK podjął działania, aby wypracować nową formułę plebiscytu, która nie premiowałaby wciąż wąskiego grona placówek.

Prace nad metodologią nowej odsłony Rankingu Bibliotek zostały ukończone. Obecnie trwają testy techniczne nowych rozwiązań.

Program komputerowy MAK+ – projekt kontynuowany i rozwijany

Program MAK+ jest jednym z trzech najpopularniejszych systemów bibliotecznych w Polsce, stworzonym i rozwijanym przez Instytut Książki. System umożliwia tworzenie elektronicznego katalogu bibliotecznego, bazy użytkowników placówki, rejestrację wypożyczeń i udostępnień zasobów oraz prowadzenie statystyki bibliotecznego. Praca odbywa się poprzez przeglądarkę internetową.

System biblioteczny MAK+ funkcjonuje obecnie w 2 663 bibliotekach (w 1 104 bibliotekach głównych i 1 559 filiach), co stanowi ok. 32,9% spośród wszystkich bibliotek publicznych w Polsce. Jego użytkowanie jest dla bibliotek tańsze w porównaniu z innymi systemami tego typu.

Podstawową cechą odróżniającą system MAK+ od pozostałych systemów katalogowych jest fakt, że biblioteki katalogują i udostępniają swoje zbiory jednocześnie w dwóch miejscach: na swojej stronie www oraz na stronie szukamksiazki.pl. Według stanu na dzień 1 listopada 2023 roku, na stronie szukamksiazki.pl jest dostępnych 27 347 281 egzemplarzy książek.

W latach 2016-2023 kontynuowano prace programistyczne nad rozwojem systemu MAK+. W tym czasie wprowadzono ponad 200 nowych funkcjonalności, modyfikacji, ulepszeń i poprawek błędów w systemie, a także przeprowadzono dziesiątki warsztatów, prezentacji i szkoleń na temat obsługi systemu w całej Polsce.

W 2018 r. zakupiono nowe serwery, aby poprawić funkcjonowanie systemu, zaś w 2022 r. zakupiono w tym celu macierz dyskową.

3. DZIAŁANIA NA RZECZ WSPARCIA KSIĘGARŃ

Sektor księgarski ucierpiał w ostatnich latach szczególnie, dlatego jego wsparcie stało się dla Instytutu jednym z priorytetów.

Certyfikat dla małych księgarń – nowy projekt

„Certyfikat dla małych księgarń” to program własny Instytutu Książki. Powstał w trudnym okresie pandemii koronawirusa jako systemowa reakcja na drastycznie pogarszającą się sytuację polskiego księgarstwa. Jego celem jest wsparcie małych księgarń oraz wzmocnienie ich roli jako placówek aktywnie promujących czytelnictwo wśród lokalnych społeczności.

W ramach programu IK udziela konkretnego wsparcia finansowego (w wysokości do 40 tys. złotych) na promocję księgarń, dofinansowanie kosztów ich utrzymania i wyposażenia, a także konsulting, doradztwo oraz realizację działań proczytelniczych.

Dzięki projektowi zahamowany został spadek liczby małych księgarń, który następował od lat, i uwydatniona została ich rola w realizacji działań promujących czytelnictwo. Program służy także promocji twórczości polskich autorów i większą biblioróżnorodności oferty małych księgarń.

Projekt został doskonale przyjęty przez środowisko jako realna pomoc w funkcjonowaniu księgarń.

Obecnie trwa trzecia edycja programu (na lata 2023-2024). Łączna kwota dotacji IK dla księgarń w latach 2021-2023 wyniosła 10 995 806,00 zł, a wsparcie uzyskały 304 księgarnie.

Program Ministra KiDN – Partnerstwo dla książki – nowy projekt

Projekt został szczegółowo opisany w poprzedniej sekcji. W jego ramach możliwe jest dofinansowanie zadań obejmujących m.in. prowadzenie szkoleń księgarzy zatrudnionych w księgarniach stacjonarnych, prowadzenie działań promujących księgarnie stacjonarne. Tym samym stanowi on niejako uzupełnienie „Certyfikatu dla małych księgarń”.

Dzięki programowi każdego roku odbywają się szkolenia dla księgarzy.

Administrowanie i rozwijanie Ogólnopolskiej Bazy Księgarń – projekt kontynuowany i rozwijany

OBK to bezpłatna, ogólnodostępna baza, zawierająca informacje o polskich księgarniach stacjonarnych: adres, profil działania, link do strony internetowej i więcej, która rozpoczęła funkcjonowanie w 2015 r. Celem OBK jest promocja księgarń oraz bieżący ogląd stanu rynku księgarskiego. Baza jest tworzona na podstawie zgłoszeń samych księgarzy.

W latach 2016-2023 Instytut Książki regularnie finansował prowadzenie projektu

Obecna liczba księgarń w bazie to 1707 (wzrost o ponad 700 księgarń w porównaniu do 2015 r.).

Polska Akademia Księgarstwa – projekt zakończony ze względu na wady prawne

Celem Polskiej Akademii Księgarstwa było podniesienie prestiżu i poziomu polskiego księgarstwa przez zorganizowanie i prowadzenie kształcenia kadr księgarskich. PAK miała formę studiów podyplomowych prowadzonych przez Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW. Odbyły się dwie edycje projektu – w roku akademickim 2015/2016 oraz 2017/2018.

Niestety, wady prawne nie pozwalały na jego dalszą realizację. IK włączył jednak szkolenia dla księgarzy do przybliżonych wyżej projektów „Partnerstwo dla książki” oraz „Certyfikat dla małych księgarni” (ponadto są one realizowane w projekcie „BLISKO” w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa).

4. DZIAŁANIA NA RZECZ WSPARCIA CZASOPISM

Instytutu Książki konsekwentnie wspiera i wydaje ważne dla polskiej kultury czasopisma.

Program Ministra KiDN – Czasopisma – projekt kontynuowany i rozwijany

Strategicznym celem programu Czasopisma jest wspieranie najbardziej znaczących ogólnopolskich czasopism kulturalnych i naukowych (z zakresu nauk humanistycznych).

Wsparcie otrzymują tytuły o profilu artystycznym, literackim i naukowym, które prezentują różne dziedziny twórczości i rozkwitający wokół nich dyskurs krytyczny. Celem programu jest zarówno wspieranie czasopism o wieloletnim dorobku i ugruntowanej pozycji, jak i tych, które uzyskały status opiniotwórczych w ostatnich latach.

W roku 2016 nastąpiło przemodelowanie założeń programu.

W roku 2016 budżet programu Czasopisma wynosił 3 500 000 zł, w roku 2022 – 5 675 000 zł. Jest to znaczący wzrost. W latach 2016-2022 złożono 874 wnioski, dofinansowano 568 tytułów.

Czasopisma patronackie IK – projekt kontynuowany i rozwijany

a) Zmiany w zakresie wydawanych czasopism:

Od 2010 r. Instytut Książki pozostaje wydawcą „Dialogu”, „Nowych Książek”, „Teatru” i „Twórczości” oraz współwydawcą miesięcznika „Odra” i kwartalnika „Akcent”, a od 2012 r. kwartalnika „Teatr Lalek”.

W 2018 r. zakończono wydawanie „Notatnika Teatralnego” w związku ze wstrzymaniem finansowania przez MKiDN. W tym samym roku do Państwowego Wydawnictwa Muzycznego powrócił po 8 latach „Ruch Muzyczny”, który był wydawany przez Instytut Książki od 2010 r. W 2019 r. do Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia (obecnie Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego) przekazana została „Nowaja Polska”.

W 2022 r. IK formalnie przejął wydawanie „Toposu”, jednego z najbardziej zasłużonych czasopism literackich w Polsce. Poprzednim wydawcą dwumiesięcznika było Towarzystwo Przyjaciół Sopotu. Władze samorządowe Sopotu sukcesywnie zmniejszały subwencje dla czasopisma, a z początkiem 2022 roku całkowicie wstrzymały wsparcie finansowe. W tej sytuacji „Toposowi” groziła likwidacja, co oznaczałoby ogromną stratę dla polskiej literatury i kultury.

b) Zmiany w zakresie dystrybucji, promocji i organizacji pracy czasopism:

Istotnym krokiem w kwestii czasopism patronackich było wdrożenie nowoczesnych rozwiązań i rozszerzenie ich dystrybucji.

Przygotowano i wdrożono nowe strony internetowe czasopism „Nowe Książki”, „Twórczość”, „Topos”, „Dialog” i „Literatura na Świecie”, a także podstronę serwisu Instytutu – sklep umożliwiający zakupy czasopism i płaćności on-line. Znacząco rozszerzono dystrybucję wydań papierowych (m.in. Pol Perfect, Empik, Kolporter, Garmond, Ruch S.A., Azymut, Lexikon, Ateneum, Bonito) i elektronicznych (www.nexto.pl, www.egazety.pl, www.e-kiosk.pl, www.virtualo.pl), które dziś dostępne są także w formie elektronicznej w popularnych formatach .mobi oraz .epub. Prowadzono także działania promocyjne w zakresie prenumerat – m.in. „Prenumerata za pół ceny”, „Kup dwa, czytaj trzy”, „Rabat 25% dla studentów, emerytów, rencistów i bibliotek”.

Dział Wydawnictw ponadto regularnie prezentował czasopisma patronackie na targach książki w Warszawie i Krakowie, a także podczas innych wydarzeń.

c) Wydawnictwa książkowe:

W latach 2012-2021 w Instytucie Książki ukazywała się seria wydawnicza Biblioteka Paryskiej Kultury. Jej wydawanie zostało przerwane z powodu wypowiedzenia umowy złożonego przez Instytut Literacki KULTURA na początku 2022 r.

W 2019 r. w związku z ustanowieniem przez Sejm roku Gustawa Herlinga-Grudzińskiego ukazały się dwujęzyczne wydania wybranych utworów pisarza: „Miasto zmęczenia” (wersja polsko-francuska), „Piętno. Zapamiętane, opowiedziane” (wersja polsko-rosyjska) i „Caravaggio. Światało i cień” (wersja polsko-włoska).

W lipcu 2023 r. ukazały się dwie książki w ramach Biblioteki Toposu: „Wobec. 21 esejów o zarazie Świata” Mirosława Dzienia oraz „Sens odzyskany. Szkice o książkach, które koniecznie trzeba przeczytać” Tomasza Pyzika.

d) Zmiany personalne w czasopismach:

Wbrew doniesieniom medialnym zarzucającym kierownictwu IK rewolucyjną politykę kadrową, zmiany w obsadzie stanowisk redaktorów naczelnych czasopism patronackich wynikały bez wyjątku z przejścia dotychczasowych szefów pism na emeryturę.

W 2019 r. redaktorem naczelnym „Nowych Książek”, jednego z najstarszych polskich czasopism poświęconych literaturze, został Grzegorz Filip – pisarz, publicysta i redaktor. Jego poprzednik Tomasz Łubieński, po dwudziestu latach sprawowania tej funkcji, przeszedł na emeryturę.

W 2021 r. redaktorem naczelnym miesięcznika „Twórczość”, najstarszego pisma literackiego w Polsce, ukazującego się nieprzerwanie od sierpnia 1945 roku, został Mateusz Werner – filozof kultury, eseista i krytyk. Zastąpił na tym stanowisku Bohdana Zadurę, który przeszedł na emeryturę.

W 2022 r. redaktorem naczelnym „Literatury na świecie” został tłumacz Marcin Szuster. Zastąpił na tym stanowisku Piotra Sommera, który przeszedł na emeryturę.

W 2023 r. nowym redaktorem naczelnym „Dialogu”, po przejściu na emeryturę Jacka Sieradzkiego, który kierował pismem ponad trzydzieści lat, został teatrolog i dramaturg dr Antoni Winch, wcześniej

z „Dialogiem” związany. Niestety, pozostali członkowie redakcji postanowili zbojkotować nowego redaktora, deprecjonując publicznie jego dotychczasowy dorobek, rozpowszechniając nieprawdziwe informacje na jego temat i buntując środowisko współpracujących z pismem autorów.

W ocenie Instytutu przyczyny okazywania nowemu przełożonemu wrogości i braku elementarnej woli współpracy miały źródła wyłącznie ideologiczne, nie wynikały natomiast z troski o dobro pisma. Na niedopuszczalne praktyki w redakcji „Dialogu” zwracał uwagę ustępujący redaktor naczelny. W wywiadzie opublikowanym 21 października br. na portalu wyborcza.pl Jacek Sieradzki tak wyjaśniał przyczyny swojego odejścia: „(...) nie ma co ukrywać, że po trzydziestu z górą latach prowadzenia «Dialogu» rozchodziłem się z moimi młodszymi kolegami, z których większość sam przecież przyjmowałem do pracy. Z coraz większym oporem zniechęcałem się do pisma w stricte lewicową agendę, w nieznośny żargon współczesnej humanistyki, w czytanie wszystkiego przez pryzmat genderowy, w twórczość nowych gwiazd eseistyki, przez których teksty trudno było brnąć bez słownika, w irytującą pajdokrację. [...]. Dostałem w pewnej chwili propozycję od kolegów: podpisuj i nie przychodź do pracy. Nie przyjąłem jej”.

Celem powołania na stanowisko redaktora naczelnego Antoniego Wincha było złagodzenie jednostronności światopoglądowej czasopisma poprzez stopniowe otwieranie go na inne głosy, które w demokracji mają równe prawo do funkcjonowania w debacie publicznej, zwłaszcza na łamach periodyku wydawanego za publiczne pieniądze.

5. DZIAŁANIA NA RZECZ WSPARCIA UKRAINY

Instytut Książki pielęgnuje związki kulturowe między Polską a Ukrainą od początku swego istnienia. Współpraca kulturalna ze wschodnim sąsiadem ma charakter ciągły, a od 2022 roku przybrała charakter szczególny i stała się niewątpliwie bardziej dostrzegalna w wymiarze materialnym.

Do tej pory w ramach Programu Translatorskiego ©Poland pomogliśmy w wydaniu ponad 230 przekładów polskich książek w Ukrainie. W żadnym innym kraju wsparcie dla wydań ze strony Instytutu Książki nie było tak duże.

Pierwsze dni wojny

Barbarzyńska agresja ze strony Rosji skłoniła Instytut Książki do podjęcia bezzwłocznych, bezpośrednich działań. W pierwszych dniach wojny wdrożone zostały konkretne rozwiązania, m.in. z wykorzystaniem prowadzonych od wielu lat programów rezydencjalnych i stypendialnych, które pomogły zapewnić utrzymanie i zakwaterowanie tłumaczom literatury polskiej na język ukraiński.

W porozumieniu z Konferencją Dyrektorów Wojewódzkich Bibliotek Publicznych IK przekazał także ponad połowę własnych zbiorów książek w języku ukraińskim w ramach darowizn na rzecz wojewódzkich bibliotek publicznych. Instytut zakupił również 7000 egzemplarzy książek dla dzieci i młodzieży od pięciu ukraińskich wydawców w ramach projektu „Podaruj książkę ukraińskim dzieciom”, który prowadzimy z Fundacją Metropolia Dzieci. Dzięki tym działaniom czytelnicy z Ukrainy uzyskali błyskawiczny dostęp do książek w swoim ojczystym języku.

Ponadto Instytut współorganizował panele na najważniejszych targach książki, m.in. w Warszawie z udziałem Oleksandry Koval, dyrektorki Ukraińskiego Instytutu Książki, i w Krakowie, a także na konferencjach, m.in. z okazji 5-lecia kampanii „Mała książka – wielki człowiek”, z udziałem Larysy Luhovej, dyrektorki Lwowskiej Obwodowej Biblioteki dla Dzieci i wiceprezeski Ukraińskiego Stowarzyszenia Bibliotek.

Książki dla dzieci z Ukrainy – nowe projekty

Z myślą o długofalowych efektach i przez wzgląd na ogromną liczbę ukraińskich dzieci, które przebywają obecnie w naszym kraju, IK wydał dzięki wsparciu finansowemu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dwóch wersjach językowych (polskiej i polsko-ukraińskiej) książkę „Krasnal w Krzywej czapce” Wojciecha Widłaka i Aleksandry Krzanowskiej, którą w ramach naszej kampanii „Mała książka – wielki człowiek” otrzymują dzieci w wieku przedszkolnym (**40 000 egzemplarzy trafiło do dzieci z Ukrainy**).

W ramach innego projektu pt. „Książki bez granic” („Books Without Borders”), realizowanego pod wspólnym patronatem honorowym Małżonki Prezydenta RP Agaty Korhnauser-Dudy i Małżonki Prezydenta Ukrainy Ołeny Zełenskiej, **Instytut wydrukował kolejnych 80 000 egzemplarzy książek dla dzieci w języku ukraińskim, które zostały przekazane do bibliotek publicznych w całej Polsce.**

Działania Instytutu Książki zostały docenione, podczas Międzynarodowych Targów Książki we Frankfurcie, najbardziej prestiżowej imprezy branżowej na świecie, Instytut Książki otrzymał z rąk Małżonki Prezydenta Ukrainy Ołeny Zełenskiej wyróżnienie za wsparcie na rzecz Ukrainy.

Polska Półka – nowy projekt

Obok wydawania książek i wspierania przekładów na język ukraiński, ważnym elementem działalności IK jest umożliwienie i ułatwienie ukraińskim czytelnikom dostępu do literatury polskiej. W tym celu Instytut zainicjował ukraińską odsłonę projektu Polska Półka.

Podczas trwającej wojny z Rosją poważnie ucierpiała ukraińska infrastruktura biblioteczna, ale nawet przed wojną około połowę zbiorów tamtejszych bibliotek stanowiły książki wydane przed rokiem 1991 w języku rosyjskim, które często kwestionują ukraińską tożsamość narodową. Decyzją naszych sąsiadów mają one być systematycznie usuwane z bibliotecznych katalogów. Celem przedsięwzięcia jest zatem nie tylko pomoc ukraińskim bibliotekom, ale również wyparcie z półek sowieckich książek i uzupełnianie zbiorów o wartościowe pozycje polskich autorów w języku ukraińskim (warto w tym miejscu dodać, że projekt ma wymiar ponadnarodowy i włączyły się do niego już także inne europejskie kraje).

Naszym partnerem w przedsięwzięciu jest siostrzana ukraińska instytucja: Ukraiński Instytut Książki działający pod kierownictwem Oleksandry Koval. Książki zostały przygotowane przez ukraińskich wydawców, wydrukowane i rozdystrybuowane do bibliotek na terenie Ukrainy, dzięki czemu IK bezpośrednio wspiera ukraiński rynek książki.

W ramach naboru do programu prowadzonego przez UIK wśród bibliotek ukraińskich zgłosiło się znacznie więcej jednostek niż przewidywano. Ostatecznie książki trafiły do 1420 bibliotek.

W ramach programu w 2023 roku ukazało się 17 tytułów w łącznym nakładzie 30 000 egzemplarzy. W programie uczestniczyło 9 wydawców ukraińskich.

Siła Słowa – literackie dialogi polsko-ukraińskie – nowy projekt

Idea projektu „Siła Słowa – literackie dialogi polsko-ukraińskie” opierała się na przekonaniu, że w sytuacji wojny i związanego z nią napływu uchodźców każda inicjatywa, której celem jest zwrócenie uwagi polskiej publiczności na literaturę i kulturę ukraińską oraz równoległe promocja literatury polskiej wśród społeczności ukraińskiej w Polsce, jest niezwykle cenna. Koncepcja była efektem wspólnego namysłu programowego Instytutu Książki, Ukraińskiego Instytutu Książki oraz organizatora Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie – Fundacji Historia i Kultura.

Celem przedsięwzięcia było podkreślenie roli literatury w kształtowaniu ponadczasowych wartości, takich jak wolność, godność, honor, odwaga czy poczucie wspólnoty i solidarność, niezwykle ważnych w czasach, gdy za naszą granicą toczy się wojna.

Projekt był realizowany w dniach 25-28 maja br. w trakcie MTK w Warszawie w Pałacu Kultury i Nauki oraz na scenach zlokalizowanych przed nim. Zaproszono do niego czołowych autorów i autorki z Ukrainy.

W ramach projektu odbyło się 15 spotkań, a wraz z prowadzącymi wzięło w nim udział niemal 50 osób z Polski i Ukrainy.

Spotkania były tłumaczone na język polski i ukraiński, co umożliwiło dotarcie do publiczności obu narodowości.

DZIAŁANIA ZA GRANICĄ

Literatura polska przy wsparciu Instytutu Książki święci w ostatnich latach triumfy na świecie – polskie książki są nagradzane, coraz większą popularnością cieszy się nie tylko rodzima literatura piękna, lecz także literatura dla dzieci. Instytut Książki wspiera dziś ponad dwa razy więcej zagranicznych wydań niż w 2015 roku, pracuje nad integracją środowiska tłumaczy oraz szkoleniem ich nowego pokolenia, współpracuje ściśle z wydawcami z zagranicy i prowadzi aktywne działania na rzecz popularyzacji literatury polskiej na świecie.

Konkurencja na światowym rynku książki jest olbrzymia, dlatego też w działaniach zagranicznych Instytut Książki kieruje się zasadą komplementarności i synergii programowej. Celem IK jest promocja polskiej literatury za granicą, toteż projekty realizowane są zgodnie z zasadą kompleksowego działania.

Fundamentem promocji literatury polskiej za granicą jest Program Translatorski Copyright Poland, pozostałe projekty zagraniczne zaś planowane są tak, aby zwiększyć zainteresowanie zagranicznych wydawców literaturą polską. Punktem wyjścia dla zakrojonych na szeroką skalę działań jest decyzja odnośnie do języka priorytetowego w programie PTCP, za czym idzie organizacja adekwatnych językowo lub gatunkowo Seminariów dla Wydawców Zagranicznych, a także organizacja programu Gościa Honorowego w kraju danego obszaru językowego.

W ostatnich latach Instytut Książki operuje zgodnie z trzyletnim modelem przybliżonego wyżej działania. Po zakończeniu danego okresu następuje ewaluacja programowa podjętych działań.

Drugim istotnym aspektem naszej pracy w zakresie promocji literatury polskiej jest poszukiwanie nowych, atrakcyjnych rynków dla polskiej książki. Stąd nasze otwarcie na Daleki Wschód (targi w Pekinie, Tajpei i w Szanghaju), Bliski Wschód (targi w Abu Dhabi czy planowana obecność w Kairze), rynek włoski (premierowa obecność w Turynie, przyszła rola gościa honorowego na najbardziej prestiżowych targach książki dziecięcej na świecie w Bolonii), wreszcie hiszpański obszar językowy (Barcelona, Madryt, Guadalajara). Aby działania te odniosły jak najlepsze efekty, IK współpracuje z polskimi placówkami dyplomatycznymi oraz wpływowymi w danych obszarach językowych instytucjami bądź osobami.

Program Translatorski Copyright Poland – projekt kontynuowany i rozwijany

Program Translatorski ©POLAND to flagowy projekt Instytutu Książki, który ma na celu promocję polskiej literatury na świecie. Jest on adresowany do zagranicznych i polskich wydawców zainteresowanych wydawaniem polskich książek w tłumaczeniach na inne języki. Uzyskany grant można przeznaczyć na sfinansowanie części kosztów publikacji dzieła, w tym między innymi na tłumaczenie dzieła z języka polskiego na inny język, zakup licencji prawno-autorskich oraz druk książki.

Programem objęte są: literatura piękna (proza, poezja i dramat), utwory szeroko rozumianej humanistyki dawnej i współczesnej (ze szczególnym uwzględnieniem książek poświęconych kulturze i literaturze Polski); literatura faktu (reportaż literacki, biografie, wspomnienia, eseistyka), utwory historyczne (eseistyczne i popularyzatorskie, z wyłączeniem utworów o charakterze typowo specjalistyczno-naukowym), literatura dla dzieci i młodzieży oraz – co również istotne – komiks.

W 2022 roku, w związku z rosnącym zainteresowaniem wydawców arcydziełami literatury polskiej, w regulaminie PTCP pojawił się priorytet „klasyka polska”. Z inicjatywy Instytutu Książki na ów priorytet przeznaczono dodatkowe środki finansowe w wysokości 1 000 000 zł.

Najpopularniejsi autorzy, których książki zostały przełożone na języki obce w latach 2016-2023 to m.in. Stanisław Lem, Witold Gombrowicz, Olga Tokarczuk, A.D. Mizielińscy, Piotr Socha, Czesław Miłosz, Janusz Korczak, Zbigniew Herbert, Witold Szablowski, Wisława Szymborska, Katarzyna Ryrych, Władysław Reymont, Henryk Sienkiewicz, Przemysław Wechterowicz, Andrzej Sapkowski, Wiesław Myśliwski, Szczepan Twardoch, Adam Zagajewski, Bronisław Wildstein, Jakub Małecki czy Justyna Bednarek.

Najwięcej przekładów w latach 2016-2023 dzięki programowi ukazało się w językach angielskim, hiszpańskim, francuskim, ukraińskim, czeskim, chińskim, włoskim i chorwackim. Instytut Książki konsekwentnie stawiał na tłumaczenia na największe i najważniejsze rynki świata, a także na przekłady wzmacniające obecność literatury polskiej w krajach strategicznych dla Polski z perspektywy polityki zagranicznej (zwłaszcza w krajach sąsiedzkich).

W 2015 złożono 148 wniosków, wsparto 106 z nich na kwotę ok. 685 000 zł. W 2023 złożono aż 329 wniosków, a wsparto 229 z nich na kwotę ok. 5 000 000 zł, co stanowi ponad pięciokrotny wzrost.

Sample Translations – projekt kontynuowany i rozwijany

Program Sample Translations ©POLAND, powołany przez Instytut Książki w 2007 roku, stanowi uzupełnienie Programu Translatorskie Copyright Poland. Jego celem jest promocja literatury polskiej za granicą poprzez zachęcenie tłumaczy do przedstawiania polskich książek zagranicznym wydawcom.

W ramach programu możliwe jest sfinansowanie do 20 stron próbnego przekładu, który potem może być prezentowany wydawcom. Sample często są drukowane w zagranicznej prasie.

W latach 2016-2023 Instytut dofinansował na łączną kwotę blisko 700 tys. zł stworzenie ponad 500 sampli.

Publishing Proposals – nowy projekt

Program dofinansowania dla wydawnictw i agencji zajmujących się sprzedażą praw do polskich książek uzupełnia niejako dwa wyżej opisane programy. IK finansuje sporządzenie prezentacji wydawniczej, która pomaga przy zabieganiu o sprzedaż praw zagranicznym wydawcom. Uruchomiony w pandemicznym roku 2020 jako wsparcie dla branży projekt do dziś przyniósł owoce w postaci kilkudziesięciu propozycji i co najmniej kilku książek, które ukazały się później za granicą.

Z programu korzystały najważniejsze polskie agencje literackie i wydawnictwa. Dzięki projektowi powstało ponad 40 propozycji. Obecnie trwają prace nad rozszerzeniem programu Publishing Proposals na zagraniczne agencje.

Seminaria dla wydawców – projekt kontynuowany i rozwijany

Seminarium to z kolei projekt adresowany do wydawców zagranicznych. Jego celem jest nawiązanie i pogłębienie relacji z wydawcami publikującymi bądź zamierzającymi publikować polską literaturę. Wydawcy zapraszani są do Polski. Przygotowywany jest dla nich atrakcyjny program kulturalny, a przede wszystkim spotkania z przedstawicielami rodzimych oficyn i polskimi autorami. Program jest ważnym elementem budującym markę literatury i kultury polskiej w świecie. Wybór kraju lub kręgu językowego, z którego pochodzą goście w danym roku wydawcy, uzależniony jest od aktualnego priorytetu językowego IK.

W roku 2017 odbyło się seminarium dla wydawców brytyjskich, rok później odbyło się seminarium dla wydawców literatury dziecięcej w związku z wielkim zainteresowaniem polską książką dziecięcą (w Programie Translatorskim pojawił się priorytet „Literatura dla dzieci”), a w roku 2019 zorganizowano seminarium dla wydawców niemieckojęzycznych.

W latach pandemii seminariów nie organizowano.

W roku 2024 zorganizowane zostanie seminarium dla wydawców hiszpańskojęzycznych (projekt Gościa Honorowego w Madrycie i w Guadalajarze).

Międzynarodowe Targi Książki – projekt kontynuowany i rozwijany

Instytut Książki promuje także literaturę polską za granicą w sposób aktywny, organizując stoiska kolektywne i informacyjne na największych targach książki na całym świecie. Do udziału zapraszani są polscy wydawcy, którzy korzystają z przestrzeni wystawienniczej i możliwości prowadzenia rozmów biznesowych.

W latach 2016-2023 utrzymana i rozwijana była obecność na najważniejszych światowych targach: we Frankfurcie, Londynie, Bolonii. Polska literatura była także obecna na wielu imprezach targowych, na których prezentowano ją już wcześniej (np. Lipsk, Lwów czy Pekin), a także pojawiła się tam, gdzie wcześniej nie gościła (Turyn, Barcelona/Madryt).

IK dołożył ogromnych starań, by utrzymać preferencyjne stawki za półki i regały, a tym samym umożliwić branży szerokie uczestnictwo w stoisku kolektywnym. Targi zagraniczne niezmiennie cieszą się dużym zainteresowaniem wśród polskich wydawców. Przykładowo na targach w Bolonii IK zwiększył powierzchnię wystawienniczą polskiego stoiska, co w ostatnim roku umożliwiło udział 30 wystawców (przy 18 wystawcach w roku 2015).

Kontynuowano także i rozszerzano prezentacje w charakterze gościa honorowego. Od roku 2016 wprowadzono trzyletni program gościa honorowego: rok pierwszy jest rokiem przygotowawczym, drugi, centralny, to rok właściwej prezentacji literatury polskiej, trzeci zaś jest czasem ugruntowania działań i podsumowywania efektów. Jak wyżej wspomniano, zadanie promocji polskiej literatury w ramach gościa honorowego wspierane jest także za pośrednictwem innych programów zagranicznych.

W latach 2016-2023 Instytut Książki organizował prezentację Polski jako gościa honorowego w:

- Pekinie – 2016 r. (wraz z 15 krajami z centralnej Europy)
- Londynie – 2017 r.
- Abu Dhabi – 2018 r.
- Tajpej – 2023 r.
- Madrycie – 2023 r.
- Guadalajarze – 2023 r. (w ramach gościa honorowego - Unii Europejskiej)

Niestety, pandemia uniemożliwiła realizację prezentacji w charakterze gościa honorowego w Czechach i na Węgrzech (2020-2021).

Realizując misję promocji literatury w formie gościa honorowego na najbardziej prestiżowych targach na świecie, doprowadzono także do podpisania listów intencyjnych w sprawie prezentacji w charakterze gościa honorowego na targach w Bolonii w roku 2027 (targi książki dla dorosłych) i 2028 (targi książki dla dzieci).

Zaproszenia dla IK płyną dziś z targów na całym świecie.

Katalogi „New Books From Poland” oraz „Polish Books for Children & Young Adults” – projekty kontynuowane i rozwijane

Instytut Książki regularnie przygotowuje także dwie publikacje katalogowe z myślą o wydawcach i tłumaczach na całym świecie.

„New Books From Poland” to wybór najlepszych polskich książek z ostatnich lat, wśród których uwzględniamy zarówno najciekawsze zjawiska we współczesnej literaturze polskiej, jak i ponadczasową klasykę.

Instytut Książki wraz z grupą ekspertów przygotowuje również katalog „Polish Books for Children & Young Adults”, w którym znajdują się najciekawsze dzieła z zakresu polskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej.

Katalogi te są prezentowane na najważniejszych targach książki na świecie.

Gdy w czasie pandemii imprezy targowe były odwoływane, Instytut przygotowywał prezentacje filmowe i promował książki z katalogu „New Books From Poland” w mediach zagranicznych. Instytut poszukiwał również innych, nieszablonowych form promocji polskiej literatury. Należała do nich na przykład współprodukcja krótkometrażowego filmu „Vade-mecum” w reżyserii Braci Quay, wybitnych twórców animacji filmowej, o Cyprianie Norwidzie, jednym z patronów 2021 roku, który zrealizowano we współpracy z Instytutem Kultury Polskiej w Londynie, akcja „wiersze w metrze” zorganizowana w roku 2017 w Londynie (a potem w Budapeszcie), promocja „Oprawy postów greckich” Jana Kochanowskiego podczas Festiwalu Szekspirowskiego w Stratford w latach 2022 i 2023 czy promocja angielskiego przekładu „Hamleta” Stanisława Wyspiańskiego w The Globe Theatre w roku 2021.

W związku z prezentacjami gościa honorowego IK przygotowuje oprócz wersji angielskojęzycznej katalogu „New Books From Poland” również wersje w innych językach. W 2023 r. ze względu na prezentację w Madrycie była to wersja w języku hiszpańskim.

W przygotowanych przez nas katalogach znalazło się miejsce dla ponad 200 polskich autorów, reprezentujących różne gatunki i światopoglądy.

Wsparcie (organizacyjne i/lub finansowe) uczestnictwa pisarzy w licznych wydarzeniach, spotkaniach, festiwalach literackich za granicą – projekt kontynuowany i rozwijany

Instytut Książki niezmiennie dba o to, żeby polscy pisarze uczestniczyli w wydarzeniach, spotkaniach i festiwalach literackich za granicą.

W latach 2016-2023 IK wsparł i umożliwił uczestnictwo w różnego typu wydarzeniach kilkudziesięciu polskim pisarzom, którzy gościli w kilkunastu krajach.

W przyszłym roku polscy twórcy mają szansę odwiedzić 5 kontynentów (zaproszenia z Nowej Zelandii, Egiptu, Tajwanu, Kanady, Meksyku i Argentyny, a także licznych krajów europejskich).

Wsparcie dla komiksu – nowy projekt

Komiks był przez lata gatunkiem niedocenianym, mimo coraz większej rangi, jaką cieszą się jego twórcy na całym świecie. IK od kilku lat regularnie prezentuje polskie komiksy w opisanych powyżej katalogach prezentujących polską literaturę za granicą. Zaczęto również regularnie przyznawać dofinansowania na obcojęzyczne wydania polskich komiksów w ramach Programu Translatorskiego.

Instytut we współpracy z Polskim Stowarzyszeniem Komiksowym co roku bierze udział w targach komiksu w Angouleme, najważniejszej tego rodzaju imprezie na świecie. Na polskim stoisku można przyjrzeć się nie tylko albumom opublikowanym przez uznanych krajowych wydawców, lecz także publikacjom twórców realizujących swoje projekty w małych oficynach.

Dzięki wsparciu IK w jednym z najbardziej cenionych na świecie wydawnictw, Fantagraphics, ukazało się m.in. angielskie tłumaczenie słynnego „Pana Żarówki” Wojtka Wawszczyka.

Światowy Kongres Tłumaczy – projekt kontynuowany i rozwijany

Działalność IK ma wymiar nie tylko bezpośredniego wsparcia, lecz także networkingu i integracji środowiska tłumaczy literatury polskiej.

Światowy Kongres Tłumaczy Literatury Polskiej to wielkie święto wszystkich, którzy są przyjaciółmi i ambasadorami polskiej literatury zagranicą. Jego celem jest wzmacnianie i integrowanie środowisk tłumaczy literatury polskiej w świecie poprzez umożliwienie wymiany doświadczeń, zapoznania się z aktualnymi zjawiskami i trendami w literaturze oraz w języku, budowanie sieci kontaktów między tłumaczami z różnych krajów i pomiędzy nimi a autorami, wydawcami, krytykami oraz literaturoznawcami z Polski. Wydarzenie ma inspirować i zachęcać do pracy nad przekładem nowych dzieł oraz do promocji polskiej literatury na zagranicznych rynkach.

Światowy Kongres Tłumaczy Literatury Polskiej cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem tłumaczy literatury polskiej, zagranicznych i krajowych wydawców, a także mediów i stanowi doskonałą okazję do promocji polskiej książki na świecie. W latach 2016-2023 IK zrealizowała z sukcesem dwie edycje tego – odbywającego się w cyklu czteroletnim – wydarzenia: w roku 2017 i w roku 2022 (ze względu na pandemię wydarzenie zostało przesunięte o rok).

W kongresie organizowanym w 2022 r. wzięły udział 472 osoby, w tym tłumacze w formie stacjonarnej (245 osób) i zdalnie (55 osób). Podczas ostatniej edycji zorganizowano 44 sesje panelowe, wykłady i warsztaty, w których wzięło udział 75 autorów, wykładowców, krytyków i innych osobistości życia literackiego.

Pobyty studyjne tłumaczy (Kolegium Tłumaczy) – projekt kontynuowany i rozwijany

Instytut pozostaje w ciągłym kontakcie z tłumaczami literatury polskiej na świecie. Każdego roku IK gości w Krakowie, a od 2019 roku także w Warszawie, grupę tłumaczy, którzy korzystają z odpowiednich warunków do spokojnej pracy nad przekładami, bibliotecznymi poszukiwaniami, a także

spotykają się z autorami i ekspertami. Po pandemicznej przerwie można zaobserwować rosnące zainteresowanie projektem.

Jak wspomniano wcześniej, w 2018 roku IK kupił i wyremontował mieszkanie zmarłego w 2015 r. Tadeusza Konwickiego, które od 2019 roku zostało włączone w program rezydencjalny Kolegium Tłumaczy. Dzięki temu udało się stworzyć dodatkową, atrakcyjną przestrzeń rezydencjalną.

W latach 2016-2023 w Kolegium gościło niemal 110 osób. W 2024 roku w ramach projektu będzie w Polsce gościć 24 kolejnych tłumaczy.

Nagrody Transatlantyk oraz Found in Translation – projekty kontynuowane i rozwijane

Za obecnością polskich pisarzy w świecie stoją przede wszystkim promotorzy naszej literatury w poszczególnych krajach. Bez ich pasji i pracowitości obecność i sukces polskich książek poza granicami kraju nie byłyby możliwe. By uhonorować tych wielkich ambasadorów naszej literatury, w 2005 roku została utworzona nagroda za całokształt dorobku – Transatlantyk.

Instytut w latach 2016-2023 kontynuował przyznawanie tego lauru oraz rozszerzył formułę tak, by mogli go otrzymywać nie tylko tłumacze, lecz także promotorzy polskiej literatury za granicą. W tym okresie uhonorowani zostali:

- 2016 - Constantin Geambașu (Rumunia)
- 2017 - Lajos Pálfalvi (Węgry)
- 2018 - Antonia Lloyd-Jones (Wielka Brytania)
- 2019 - Hendrik Lindepuu (Estonia)
- 2020 - Ewa Thompson (Polska)
- 2021 - Tokimasa Sekiguchi (Japonia)
- 2022 - Silvano De Fanti (Włochy)
- 2023 - Hatif Janabi (Irak)

W 2024 planowane jest przyznanie nagrody Transatlantyk dwóm laureatom.

W uznaniu szczególnej roli tłumaczeń na język angielski, pełniący funkcję języka-pomostu (publikacja po angielsku często bowiem otwiera drogę pisarza do innych języków), wraz z Instytutem Kultury Polskiej w Londynie oraz Instytutem Kultury Polskiej w Nowym Jorku Instytut powołał do istnienia specjalną nagrodę wyróżniającą najważniejszy w danym roku przekład polskiej książki na angielski: Found in Translation Award.

Instytut w latach 2016-2023 kontynuował jej przyznawanie. W tym okresie zostali uhonorowani:

- Bill Johnston za przekład „Dwunastu stacji” Tomasza Różyckiego (2016)
- Piotr Florczyk za przekład „Budowałam barykadę” Anny Świrszczyńskiej (2017)
- Jennifer Croft za przekład „Biegunów” Olgi Tokarczuk (2018)

- Madeline G. Levine za przekład „Opowiadań zebranych” Brunona Schulza (2019)
- Anna Zaranko za przekład „Pamiętnika antybohatera” Kornela Filipowicza (2020)
- Ewa Małachowska-Pasek i Megan Thomas za przekład „Kariery Nikodema Dyzmy” Tadeusza Dołęgi-Mostowicza (2021)
- Jennifer Croft za przekład „Ksiąg Jakubowych” Olgi Tokarczuk (2022)
- Anna Zaranko za przekład „Chłopów” Władysława Reymonta (2023)

Stypendium Albrechta Lemppa – projekt kontynuowany i rozwijany

Celem stypendium jest doskonalenie sztuki przekładu i pisania w duchu standardów literackich i translatorskich bliskich Albrechtowi Lemppowi oraz upamiętnienie jego wkładu do polsko-niemieckiej wymiany literackiej. Fundowane jest przez Instytut Książki, Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej i Literarisches Colloquium Berlin.

Stypendium przeznaczone jest dla pisarzy z Polski i Niemiec oraz dla niemieckich tłumaczy literatury polskiej i polskich tłumaczy literatury niemieckojęzycznej.

W tym roku program obchodził 10-lecie, stypendystami, którym program pomógł w międzynarodowej karierze literackiej, byli m.in. Zyta Rudzka, Małgorzata Rejmer i Jakub Małecki.

W latach 2016-2023 ze stypendium skorzystało 16 osób.

Newsletter dla tłumaczy – nowy projekt

Projekt ten został uruchomiony w pandemicznym roku 2020 jako reakcja na odwołanie licznych targów książki, lockdown i utrudnienia w podróżowaniu oraz organizacji spotkań „na żywo”. Jest on wciąż prowadzony. Dzięki niemu co kwartał do kilkuset tłumaczy literatury polskiej dociera przegląd najważniejszych nowości wydawniczych, a Instytut dokłada starań, by zainteresowanych zaopatrzyć (w porozumieniu z właścicielami praw) w wersję elektroniczną książek, którym pragną się przyjrzeć.

Powstało już 15 edycji newslettera, w których zaprezentowano ponad 180 bardzo różnorodnych tytułów.

Szkoła Nowych Tłumaczy – nowy projekt

Instytut Książki nie tylko docenia i promuje tłumaczy, lecz także śledzi uważnie te kręgi kulturowe, w których tłumaczy z języka polskiego brakuje i podjął działania, by te luki wypełnić.

Przed 2016 Instytut okazjonalnie realizował warsztaty dla tłumaczy literatury polskiej. Po roku 2016 projekt znalazł rozwinięcie w formule Szkoły Nowych Tłumaczy, która stała się wyjątkową propozycją dla adeptów sztuki tłumaczenia, jeszcze przed pierwszymi publikacjami.

Celem przedsięwzięcia jest zwiększenie liczby tłumaczy z języka polskiego szczególnie w krajach, gdzie jest ich niewielu, a istnieje zainteresowanie kulturą i literaturą polską.

Do tej pory z powodzeniem zorganizowano edycje dla tłumaczy z Izraela, Rosji, Czech i krajów arabskojęzycznych, w których udział wzięło ponad 40 osób.

Polska Półka – nowy projekt

Program ten, o którym wspomniano w sekcji poświęconej Ukrainie, zainicjowany został przy okazji obecności Polski w roli gościa honorowego na jednej z najważniejszych imprez targowych na świecie – Targów Książki w Londynie (2017-2018).

Wypracowany wówczas został model współpracy pomiędzy Ambasadą Polską i instytucjami z sektora NGO a bibliotekami publicznymi. Celem projektu jest stworzenie w zagranicznych bibliotekach publicznych miejsca, gdzie gromadzone i eksponowane byłyby książki o Polsce, przekłady książek, tudzież książki w języku polskim, których czytelnikami miałyby być Polonia.

Takie miejsca mają jednak zarazem służyć szerszej promocji literatury polskiej (spotkania z polskimi autorami czy ilustratorami). Po projekcie w Wielkiej Brytanii przyszedł czas na USA, gdzie projekt Polska Półka został zrealizowany w latach 2018-2019 dzięki zaangażowaniu Ambasady RP, bibliotek publicznych w Filadelfii i Nowym Jorku a także NGO-sów. Następnie odbyła się pierwsza edycja w Ukrainie w roku 2020 oraz rozpoczęły się prace nad Polską Półką w krajach Beneluksu. Niestety, działania te wstrzymano z powodu pandemii. Projekt, w rozszerzonej formie, został wznowiony w 2023 roku w Ukrainie.

To pierwszy w historii IK program skierowany do zagranicznych bibliotek.

Szanowni Państwo,

ostatnie osiem lat funkcjonowania Instytutu Książki było okresem z kilku względów niełatwym. Bardzo ważnym wydarzeniem, które zachwiało tradycyjnymi zasadami działania instytucji kultury, była pandemia koronawirusa. Ograniczyła ona na niemal dwa lata zakres działań nie tylko IK, lecz także pozostałych polskich instytucji odpowiedzialnych za promocję rodzimej kultury. Zamknięto biblioteki, odwoływano targi książki na całym świecie, a międzynarodowy rynek książki przeżywał poważny kryzys. W tym okresie Instytut Książki prowadził działalność proaktywną, reagując szybko i zdecydowanie na kolejne wyzwania, a o jego działaniu – poza osiągnięciami, które da się ująć z pomocą danych – świadczą także innowacyjne przedsięwzięcia wdrożone w tamtym niełatwym okresie.

Dobrym przykładem może tu być kwestia statystyk czytelnictwa. Pandemia zatrzymała wzrost czytelnictwa w Polsce, który dał się zauważyć w latach ją poprzedzających. Niemniej to w dużej mierze dzięki programom IK adresowanym do dzieci i młodzieży badania Biblioteki Narodowej wykazały, iż w tej grupie po okresie pandemii odnotowano wzrost czytelnictwa. W trosce o małych, niezależnych księgarzy, którym pandemia zaczęła zagrażać w największym stopniu, IK doprowadził do powstania programu naprawczego „Certyfikaty dla małych księgarń”, zaś w dobie kryzysu międzynarodowych targów książki w Instytucie pojawiła się nowatorska forma promocji polskiej literatury bezpośrednio w krajach, w których na rynku pojawiły się nowe przekłady polskich autorów.

Oczywiście, to jedynie kilka przykładów, które jednak pokazują wyraźnie, że Instytut Książki jest instytucją prężną, wciąż aktywną oraz twórczą, i nieustannie pracuje nad rozwojem form promocji polskiej literatury zarówno w kraju, jak i za granicą.

Obecnie Instytutowi przyświecają następujące pryncypia:

1. Praca nad wzrostem czytelnictwa w Polsce, wsparcie krajowych instytucji i organizacji związanych z rynkiem książki.
2. Długofalowe, komplementarne działania, które są także bezpośrednią reakcją na zmieniającą się sytuację, w tym demograficzną (stąd poza programami dla dzieci i młodzieży pojawia się program dla osób starszych).
3. Poszukiwanie nowych obszarów językowych, na których promowana będzie polska literatura i kultura.
4. Promocja literatury polskiej postrzegana holistycznie; realizacja zadań w formie różnych programów, a jeśli pojawiają się nowe możliwości czy potrzeby – inicjacja nowych programów i projektów.

Z wyrazami szacunku

Dariusz Jaworski – Dyrektor

Krzysztof Koehler – Zastępca Dyrektora